DOI: [https://www.doi.org/10.32636/01308521.2018-\(64\)-19](https://www.doi.org/10.32636/01308521.2018-(64)-19)

УДК 658.589:332.1

Т. Т. БОЇВКА, кандидат біологічних наук

М. В. САВКА, заступник директора

О. Я. ПОЛУЛІХ, завідувач сектора

П. М. ШИНКАРУК, фахівець

Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН

вул. Грушевського, 5, с. Оброшине Пустомитівського р-ну

Львівської обл., 81115, e-mail: tarasboivka@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В АГРАРНЕ ВИРОБНИЦТВО

Вивчено та проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід успішного розвитку інноваційних процесів в агропромисловому виробництві.

Встановлено, що ефективність трансферу інновацій потрібно розглядати як стратегічний дієвий економічний та організаційний механізм підвищення рівня ефективного використання наявного потенціалу. Доведено, що стратегічно важливим для інноваційного розвитку є перехід з рівня простого впровадження науково-інноваційних розробок на рівень трансферу їх безпосередньо у виробництво та створення умов для реалізації новацій на комерційних засадах.

Ключові слова: *трансфер, інновації, інноваційний процес, маркетингові дослідження, ліцензійні угоди, науково-інноваційна продукція, інтелектуальна власність, наукові розробки, комерціалізація.*

Вступ. У сучасних умовах господарювання пріоритетним напрямом розвитку в аграрному виробництві є інноваційна діяльність, спрямована на досягнення рівня розвинутих країн світу. Важливою метою цього вектора є набуття досвіду передових країн світу у розвитку організаційного механізму трансферу інновацій, пов'язаного із сучасними технологіями. В умовах ведення господарства інноваційний потенціал використовується ще не в повному обсязі. За роки реформування сільського господарства система досліджень та впровадження наукових досягнень дещо занепала, що стримує

© Боївка Т. Т., Савка М. В.,
Полуліх О. Я., Шинкарук П. М., 2018

впровадження інновацій у сільськогосподарському виробництві. Тому потрібні нові підходи щодо організаційного механізму, що дозволить підвищити впровадження закінчених наукових розробок у сільськогосподарське виробництво [11–13].

Результати та обговорення. В ринкових умовах господарювання потрібний комплексний підхід до вивчення факторів, що впливають на процес трансферу інновацій в аграрному виробництві. Формування організаційно-економічного механізму впровадження закінчених наукових розробок є пріоритетним напрямом підвищення ефективності використання наукових досягнень у сільськогосподарському виробництві [19, 22–24]. При впровадженні наукових розробок потрібно враховувати такі фактори, як організаційно-економічні, інформаційно-методичні, соціально-психологічні, екологічні, реалізація яких сприятиме використанню наукових досягнень. Під впливом перерахованих вище факторів будуються відносини між виробниками і споживачами наукових розробок, формується ринок науково-технічної продукції і організаційно-економічний механізм впровадження наукових досягнень у сільськогосподарському виробництві. Поєднання теоретико-методологічного, організаційного, економічного і фінансового блоків у процесі впровадження наукових розробок дозволить підвищити конкурентоспроможність продукції та продуктивність праці і поступово досягти науково-технічного прогресу в сільськогосподарському виробництві [1–4].

Основним завданням трансферу є наближення науки до виробництва, освоєння наукомісткої продукції, що має сприяти комерціалізації наукових розробок, забезпечуючи швидке й ефективне впровадження їх результатів у виробництво, реально впливаючи на підвищення попиту на інноваційну продукцію [20, 21, 28, 29].

Трансфер інновацій дає можливість продавати результати своєї діяльності, отримуючи кошти для подальшого розвитку, модернізації матеріально-технічної бази й підвищення рівня наукових досліджень. Використання трансферу інновацій в аграрних підприємствах сприяє виробництву конкурентоспроможної продукції на основі новітніх технологій, представлених у вигляді закінчених наукових розробок [6, 8, 10, 14–16].

Важливими складовими у розвитку трансферу інновацій є проведення досліджень на замовлення виробників і створення високопродуктивних сортів сільськогосподарських культур і технологій їх вирощування, проведення маркетингових консультацій з

виробництва нової продукції, елементів технологій та виробничих процесів, організація курсів підвищення кваліфікації, проведення семінарів для працівників високотехнологічних агропідприємств, менеджерів і спеціалістів із маркетингу у сфері наукомісткої продукції і високих технологій.

Як відомо, інновації є невід’ємним елементом функціонування ринкового механізму, оскільки це основа ефективного розвитку підприємництва, засіб конкурентної боротьби, фактор формування споживчого попиту та вартості продукту або послуги. В умовах ринкової економіки основним засобом забезпечення конкурентоспроможності продукції є модернізація виробництва на інноваційній основі [25–27].

Встановлено, що більшість сільськогосподарських товаровиробників характеризується ще низьким рівнем розвитку та неконкурентоспроможністю сільськогосподарської продукції на зовнішньому ринку. Це обумовлено низьким техніко-технологічним рівнем, недостатністю інвестицій, недосконалістю кредитно-фінансової системи, слабким розвитком державної підтримки сільськогосподарського товаровиробника.

Тому важливим є залучення наукових розробок у виробничий процес. Впровадження інновацій у виробництво дасть змогу збільшити конкурентоспроможність продукції та поліпшити показники господарської діяльності. Лише за рахунок інтенсифікації виробництва можна реалізувати весь потенціал аграрного сектора регіону. Впровадження інновацій та залучення інвестицій дозволяє отримати додаткову віддачу від основних засобів при збільшенні виробництва, вирішувати проблеми соціального розвитку, створювати інфраструктуру [31–35].

Прискорення інноваційного розвитку аграрного виробництва значною мірою залежить від умов комерціалізації результатів наукових розробок та їх впровадження у виробництво. У зв’язку з цим особливої уваги набуває проблема вдосконалення і розвитку маркетингової діяльності, спрямованої на активне просування новітніх розробок щодо енергозберігаючих технологій виробництва продукції, впровадження нових технологічних карт вирощування сільськогосподарських культур, застосування нових технологічних засобів та технологій обробітку ґрунту, екологічних інновацій, впровадження сортів рослин, стійких до хвороб, шкідників та інших факторів навколишнього середовища. Все це дозволяє збільшити

врожайність, продуктивність, мінімізувати втрати та забезпечити охорону навколишнього середовища [5, 7, 9].

У цілому інноваційна діяльність орієнтована на максимальне використання наукових розробок, послуг в аграрному виробництві, що забезпечить належну якість організації виробничих процесів та управління ними.

Для ефективного впровадження закінчених наукових розробок в аграрне виробництво потрібно створювати наукові виробничо-інвестиційні структури – провайдери інновацій. Вони на ринкових засадах, дотримуючись захисту прав на інтелектуальну власність, просувають інновації на ринок наукової продукції, формують передумови, зокрема, інвестиційні, матеріальні, кадрові для їхнього поширення та освоєння виробництвом. При цьому відпрацьовують правила міжпідприємницької взаємодії, проводять інформаційно-рекламне забезпечення просування інновацій на ринок, здійснюють технологію трансферу [17, 18, 20].

Треба відзначити, що інтелектуальна власність при цьому є основним капіталом наукового середовища, але він використовується ще недостатньо. Технологія трансферу об'єктів інтелектуальної власності та їхнє наукове супроводження має включати декілька етапів:

- визначення господарських сфер і галузей для передачі виробництву сучасних технологій;
- формування бази даних майнових прав об'єктів інтелектуальної власності (інновацій), які вважають конкурентоспроможними.

При цьому відбір інновацій здійснюють за такими критеріями:

- ступінь готовності до використання;
- міжгалузеве комплексування;
- рівень виробничого потенціалу, ресурсного, фінансового та кадрового забезпечення споживачів інновацій;
- очікуваний вплив технологій на кінцеві результати;
- перспективи залучення інвесторів та кредиторів.

Для цього визначають господарства із високою діловою репутацією, які, освоюючи інновації, забезпечать гарантоване зростання економічно-фінансових показників, формують творчі групи висококваліфікованих фахівців, розробляють технологічні проекти. Для кращої поінформованості організовують тематичні конференції, круглі столи, мозкові диспути, в яких беруть участь експерти, фахівці

суб'єктів господарювання, структур, що супроводжують пілотні проекти.

На основі цього визначають наявність складових технологічного процесу виробництва, зокрема сегментів попиту на продукцію, обсяг її випуску, термін та рівень окупності витрат. Освоєння інновацій досягається на основі функціонування гнучкої системи зміни пропорцій між темпами розвитку наукового, технічного і виробничого потенціалів, залучення системного принципу моделі інноваційного розвитку: єдність (інтеграція), комплексність (синергетичний ефект інновацій), конкурентоспроможність (наукова продукція), розвиток (прибуток).

Організація комерціалізації наукових розробок вимагає всієї перебудови економічних зв'язків як між наукою і виробництвом, так і в площині внутрішньоструктурних економічних взаємин [30].

Розвиток ринкових відносин у науковій сфері як процес просування науково-технічної продукції у конкретне виробництво потрібно прогнозувати з урахуванням умов, що склалися в соціально-економічній, організаційно-господарській, техніко-технологічній і маркетинговій діяльності аграрних формувань.

Для того, щоб отримувати доходи від реалізації науково-технічної продукції, потрібна тісна співпраця з бізнес-сферою, яка у своєму прагненні до високого прибутку буде активно проштовхувати закінчені наукові розробки через ринкове середовище в економіку агропромислового комплексу. Для цього треба мати надійних партнерів у інвестиційно-фінансових інституціях, у сфері виробництва, реклами і збуту. На цій основі ринкові відносини з аграрними товаровиробниками ставатимуть найбільш розвинутими й ефективними. Тоді як створювачі, так і продавці науково-технічної продукції, які постачають її на ринок у вигляді патентів, проектів, нових технологій, засобів механізації та інших результатів інтелектуальної праці, творчо співпрацюватимуть у цій сфері в рамках усього інноваційного процесу «наука – виробництво». Це сприятиме поглибленню співпраці науки і виробництва на комерційній основі, створюючи об'єктивні умови для організації науково-інноваційних формувань. Вони доводитимуть прикладні дослідження у вигляді закінчених наукових розробок до відповідної готовності, придатної для ринку та реалізації у ході чинних комерційних угод. При цьому продавці науково-технічної продукції поряд із ярмарками, аукціонами, біржами стають специфічною організаційно-правовою структурою

сфери товарного обміну, активно залучаючи до комерційних угод бізнесові структури аграрного спрямування.

У розвинутих країнах найбільшого поширення набули такі структури ринкового типу, як агротехнополіси, агротехнопарки, агротехноінкубатори, інноваційно-технологічні центри, у побудові організаційних систем управління науково-технічною та інноваційною сферами.

Досягнутий рівень розвитку трансферу інновацій в агропромисловому виробництві вимагає нового етапу, включаючи у цей процес систему інноваційного провайдингу, механізм просування наукових розробок на ринок інновацій. Оскільки конкуренція на ринку наукової продукції щороку стає гострішою, товаровиробник має дедалі більші можливості для безпомилкового вибору. Проте в усіх випадках він шукає таку інновацію, яка зможе комплексно задовольнити потреби виробництва і створити прибуток. У зв'язку з тим, що у аграрному секторі функціонують господарські суб'єкти з різними формами господарювання, потрібна багатоваріантність науково обґрунтованих технологій. Це дасть можливість задовольнити попит на інновації з урахуванням зон розташування сільськогосподарських підприємств, їхнього розміру, спеціалізації, напряму основної діяльності та рівня ресурсного забезпечення.

Висновки. Використання механізму трансферу об'єктів інтелектуальної власності та їх комерціалізації сприяє освоєнню наукомісткої продукції, поліпшенню її конкурентоспроможності, підвищенню показників господарської діяльності та наближенню науки до виробництва.

Встановлено, що технологія трансферу об'єктів інтелектуальної власності та їхнє наукове супроводження проходить декілька етапів і здійснюється за певними критеріями.

Список використаної літератури

1. База даних об'єктів права інтелектуальної власності, створених в наукових установах УААН, для трансферу їх в агровиробництво / М. В. Зубець та ін. Київ, 2006. 187 с.

2. Боївка Т. Т., Полуліх О. Я., Матвієць В. Г. Актуальні проблеми інноваційного процесу в агропромисловому виробництві. *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. 2016. Вип. 60. С. 210–215.

3. Володін С. А. Державна підтримка інноваційної діяльності та створення наукоємного ринку. *Вісник аграрної науки*. 2005. № 7. С. 5–10.
4. Володін С. А. Інноваційний розвиток аграрної науки. Київ, 2006. 400 с.
5. Волощук І. С., Глива В. В., Косовська Р. Ю. Інноваційний розвиток галузі насінництва Карпатського регіону. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених «Актуальні проблеми агропромислового виробництва України», присвяченої пам'яті Ф. Ю. Палфія (с. Оброшино, 14 листоп. 2012 р.). Львів-Оброшино, 2012. С. 8–9.
6. Волощук О. П. Роль сорту в інноваційному та економічному забезпеченні виробництва. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Наукове забезпечення інноваційного розвитку аграрного виробництва в Карпатському регіоні» (м. Чернівці, 7–9 черв. 2007 р.). Оброшино, 2007. С. 91–96.
7. Воронин Ю. М. Развитие научного потенциала инновационного типа и роль государственных научных центров. *Проблема прогнозирования*. 2002. № 3. С. 83–92.
8. Геєць В. М., Семиноженко В. П. Інноваційні перспективи України. Харків, 2006. 272 с.
9. Гриньов Б. В., Стадник П. О. Інноваційні можливості в академічних установах. *Наука та інновації*. 2008. Т. 4, № 5. С. 75–80.
10. Губенко П. Т. Регіональні аспекти інноваційного розвитку. Харків, 2002. 316 с.
11. Деякі аспекти випробування новітніх наукових розробок та доведення їх до інновацій / Т. Т. Боївка та ін. *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. 2014. Вип. 56 (II). С. 233–236.
12. Зубець М. В., Саблук П. Т., Тивончук С. О. Інноваційно-випереджувальна модель якісного розвитку агропромислового виробництва. *Економіка АПК*. 2008. № 12. С. 3–8.
13. Зубець М. В. Наукові основи розвитку агропромислового виробництва на інноваційних засадах (теорія, методологія, практика). Київ, 2006. 480 с.
14. Зубець М. В., Тивончук С. О. Розвиток інноваційних процесів в агропромисловому виробництві. Київ, 2004. 192 с.
15. Инновации: теория, механизм, государственное регулирование / под ред. Ю. В. Яковца. Москва, 2000. 253 с.
16. Інноваційна діяльність в агропромисловому виробництві України / М. Кулаєць та ін. *Економіка АПК*. 2010. № 6. С. 113–119.

17. Кириченко В. В., Тимчук В. М. Вирішення проблеми інноваційних напрямків в селекційному процесі Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва УААН. *Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області*. 2006. Вип. 2. С. 5–21.
18. Кириченко В. В., Тимчук В. М. Методологія трансферу інновацій в агропромислове виробництво. Харків, 2009. 230 с.
19. Кононенко М. К. Стратегическое планирование инноваций : бизнес-план научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ (НИОКР). Харьков, 1998. 76 с.
20. Ломко О. Проблеми інноваційної політики. *Економіка України*. 1999. № 8. С. 93–94.
21. Матвієць В. Г., Тимчук В. М. Використання сорту рослин як нематеріального активу. *Вісник аграрної науки*. 2014. № 7. С. 57–62.
22. Матвієць В. Г. Забезпечення правової охорони сорту рослин в Інституті рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН України. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2012. Вип. 3 (65), додаток. С. 30–36.
23. Микитенко В. В. Інноваційні підходи до оцінки прогнозування ефективності технологій. *Проблеми науки*. 2002. № 3. С. 16–18.
24. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : стат. зб. / Державна служба статистики України. Київ, 2011. 282 с.
25. Особливості технологій вирощування озимих зернових культур під урожай 2015 року (осінній комплекс робіт) : рекомендації / Г. М. Седіло та ін. Оброшино, 2014. 41 с.
26. Патон Б. Є. Наука – інноваціям. *Наука та інновації*. 2008. Т. 4, № 5. С. 19–20.
27. Ратушин Ю. А. Економічні основи організованих ринків інтелектуальної власності як напрямок комерціалізації досліджень і розробок. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 4. С. 64–67.
28. Створення серії інноваційних гібридів спеціалізованої кукурудзи технічного та харчового призначення / С. М. Тимчук та ін. *Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області*. 2006. Вип. 3. С. 12–16.
29. Тацій В. Я. Проблеми правового забезпечення інноваційного розвитку України: стан і перспективи. *Наука та інновації*. 2008. Т. 4, № 5. С. 33–38.
30. Тимчук В. М., Сало О. С. Інноваційні напрямки селекції Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва УААН. *Проект Агро*. 2006. № 9 (36). С. 10.

31. Тимчук В. М. Методичні підходи трансферу інновацій в агропромислове виробництво. *Інноваційна політика та законодавство в Європейському Союзі та Україні: формування, досвід, напрями наближення* : Міжнар. симп., Київ, 2–3 черв. 2011 р. Київ, 2011. С. 158–160.

32. Тимчук В. М., Матвієць В. Г. Моніторинг та аналіз проблемних питань трансферу об'єктів права інтелектуальної власності. *Актуальные вопросы интеллектуальной собственности* : сб. докл. XXI Междунар. науч.-практ. конф. (Ялта, 16–18 сент. 2013 г.). Киев, 2013. С. 232–236.

33. Тимчук В. М. Проблемні питання трансферу технологічних інновацій в АПВ. *Вісник аграрної науки*. 2013. № 2. С. 23–25.

34. Управління інтелектуальною власністю / П. М. Цибульов та ін. Київ, 2005. 448 с.

35. Шовкалюк В. С. Законодавче забезпечення розвитку інноваційної діяльності. Стан та проблеми. *Наука та інновації*. 2008. Т. 4, № 5. С. 21–32.

Отримано 26.09.2018